

CAP-SMART Model: ศูนย์กลางความรู้ชุมชน

CAP-SMART Model: Knowledge Center and Community

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปริศนา มัชฌิมา และสายสุดา ปันตระกูล

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

E-mail: prisana_mut@dusit.ac.th and saisuda_pan@dusit.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้ นำเสนอผลการวิจัยที่ได้จากการพัฒนา รูปแบบของศูนย์กลางความรู้ โดยนำหลักการจัดการความรู้มาใช้ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม จากผู้เชี่ยวชาญ 3 กลุ่ม คือ ผู้บริหารสถาบันบริการสารสนเทศ อาจารย์ที่สอนทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย เพื่อให้ได้รูปแบบของศูนย์กลางความรู้ และนำไปทดลองใช้จริงที่ศูนย์การเรียนรู้วังจันทร์เกษม จากนั้นจึงนำผลที่ได้มาจัดระดมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ และนำข้อคิดเห็นที่ได้มาแก้ไขปรับปรุงและพัฒนารูปแบบของศูนย์กลางความรู้ให้เหมาะสม

ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบของศูนย์กลางความรู้ประกอบด้วย นโยบาย เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และองค์ประกอบของศูนย์กลางความรู้ ซึ่งได้แก่ ทรัพยากรสารสนเทศ บริการสารสนเทศ เทคโนโลยี วัสดุอุปกรณ์และสถานที่ กิจกรรม รวมทั้งบุคลากร นอกจากนี้ยังนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างศูนย์กลางความรู้ในรูปแบบของเว็บไซต์ (<http://www.siamkc.org>) เพื่อให้บริการความรู้ เผยแพร่ความรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้ของคนในชุมชน ซึ่งศูนย์กลางความรู้จะเป็นสถานที่ที่สร้างขึ้นใหม่ หรือพัฒนาจากห้องสมุดเดิม หรืออาจจะดำเนินการผ่านทางเว็บไซต์ โดยไม่จำเป็นต้องมีสถานที่ก็ได้ ซึ่งผู้ใช้สามารถเข้ามาใช้บริการได้ทุกที่ทุกเวลา รูปแบบของศูนย์กลางความรู้ที่พัฒนา ขึ้นมามีชื่อว่า CAP-SMART Model ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างห้องสมุดกับชุมชน ผ่านกิจกรรมต่างๆ ในศูนย์กลางความรู้ ที่เพิ่มเติมขึ้นมานอกเหนือจากบริการหลักของห้องสมุดที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อรองรับรูปแบบการศึกษาหาความรู้ของชุมชน

คำสำคัญ: ความรู้ ศูนย์กลางความรู้ รูปแบบศูนย์กลางความรู้ การจัดการความรู้ ชุมชน

ABSTRACT

This article presents the results of the research which developed the knowledge center model by applying the principle of knowledge management in managing the knowledge center to support life-long learning in the community. The tools for data collection are an in-depth interview form and questionnaires which were used in order to collect data from 3 focus groups. The focus groups consist of the management of information resource centers, library and information science teachers, and experts in related field. This research uses Delphi technique in data analysis to develop a model for knowledge center. The model has been tested at Chandrakasem Learning

Center, Ministry of Education. After the pilot test, a focus group interview has been conducted to gather comments and suggestions from the experts in the field. The comments will be used for improving and developing the model.

The results of this research are as follows: the knowledge center model consists of policies, goals, objectives and components of the knowledge center which should have such key components as information resources, services, technology, materials and location, activities and human resource. Moreover, the knowledge center should also use information technology as a tool to create the virtual knowledge center via web site (<http://www.siamkc.org>) for serving, disseminating, and exchanging knowledge and information among people in the community. Regarding the location of the knowledge center, it can be newly established or developed from existing library. Alternatively, it can also be a virtual center which allows people to research on information anywhere, anytime through the use of a web site. The developed model is called “CAP-SMART Model”. Besides from being a source of information, the knowledge center should also organize various kinds of edutainment activities to encourage life-long learning and foster intimate relationship between the knowledge center and people in the community.

Keyword: knowledge, knowledge center, knowledge center model, knowledge management, and community

บทนำ

โลกปัจจุบัน ได้พัฒนาสู่ระบบ “สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้” (knowledge-based economy society) โดยมีการสร้างต้นทุนทางปัญญา ซึ่งศักยภาพในการแข่งขันของประเทศต่างๆ ขึ้นอยู่กับการสร้างองค์ความรู้ การถ่ายทอดความรู้ และแหล่งบริการความรู้แก่ประชากรในประเทศ นำมาสู่ความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาคนไทยในทุกด้าน โดยเฉพาะการพัฒนาให้มีความรู้และทักษะที่ก้าวหน้าได้ด้วยตนเอง ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาปัญญา คือ แหล่งการเรียนรู้ สังคมต้องมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในการจัดการแหล่งเรียนรู้อย่างเป็นระบบ มีการระดมและกระจายทรัพยากรการเรียนรู้อย่างกว้างขวางให้ทั่วถึงอย่างเป็นธรรม และมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยสอดคล้องกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ในแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตเสนอกระบวนการที่กว้างขวางด้านการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งที่ต้องการทั้งการเข้าถึงที่เปิดกว้างต่อบริการการศึกษา แต่ยังคงปรับปรุงแรงจูงใจของกลุ่มคนหนุ่มสาวเยาวชนที่จะเรียนรู้ และมีขีดความสามารถที่จะเรียน โดยอิสระ ทักษะขั้นพื้นฐานเป็นสิ่งจำเป็นต่อทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่ แรงจูงใจที่จะเรียนสร้างขึ้นได้หลายวิถีภายใต้การศึกษาในระบบ เช่น โครงการอาชีวศึกษาเปิด โอกาสให้รวมการเรียนรู้ในห้องเรียนกับการเรียนในที่ทำงาน เสริมสร้างความร่วมมือกับสถาบันต่างๆ นอกโรงเรียน การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (learner-centered pedagogy) ทำให้นักเรียนรู้สึกสนุกสนาน และมีความมั่นใจในโรงเรียน ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่จะได้แรงจูงใจเป็นอ้อม จากการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับประสบการณ์ในอดีตและชีวิตของผู้เรียน เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาที่แท้จริงจากสิ่งที่เรียนรู้ ซึ่งต้องพัฒนาวิธีการให้ความรู้ ปรับให้เข้ากับสิ่งที่ต้องการ โดยสิ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ ความยืดหยุ่นของขั้นตอนต่างๆ ต้องปรับให้เข้ากับสภาพของผู้เรียนแต่ละคน

การพัฒนาศักยภาพคนไทยและโครงสร้างสังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อให้ประเทศไทยมีศักยภาพการแข่งขันในสังคมโลก จำเป็นต้องมีกำลังคน เพื่อการบริหารจัดการและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทำให้เกิดโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะแหล่งการเรียนรู้ เป็นสถานที่ที่ให้การศึกษาโดยไม่เลือก

เพศ วัย พื้นฐานความรู้ ให้ข่าวสารที่ทันสมัยแก่ผู้ใช้บริการ ปลุกฝังนิสัยรักการอ่าน ให้ผู้ใช้ได้พักผ่อน เกิดความเพลิดเพลินใจ และยังเป็นสถานที่ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้ทันสมัยตลอดเวลา สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6 กล่าวว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข”

แหล่งการเรียนรู้ที่คนไทยรู้จักดีก็คือห้องสมุด ซึ่งจัดว่าเป็นสถาบันที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า เพราะห้องสมุดเป็นแหล่งที่จะช่วยส่งเสริมปรับปรุงสังคมในด้านการศึกษา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และความต้องการของผู้ใช้ โดยเฉพาะห้องสมุดประชาชนที่มุ่งกลุ่มเป้าหมายที่คือยโอกาส ขาดโอกาสและพลาดโอกาสทางการศึกษา เพื่อให้ประชาชนและกลุ่มเป้าหมายได้ใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ แต่ห้องสมุดประชาชนก็ประสบกับปัญหาการดำเนินงาน กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538) ได้กล่าวถึงปัญหาการดำเนินงาน ของห้องสมุดประชาชนไว้ 2 ด้านหลักๆ คือ ปัญหาด้านการจัดการ ห้องสมุดส่วนใหญ่ยังจัดบริการในเชิงตั้งรับ ขาดการประสานสัมพันธ์กับชุมชนและองค์กร หน่วยงานในระดับพื้นที่ขาดการนำอาสาสมัครเข้ามาช่วยในการดำเนินงานห้องสมุด คณะกรรมการห้องสมุดยังไม่มีความบทบาทในการพัฒนาห้องสมุดเท่าที่ควร บุคลากรมีการโอนย้ายและลาออกค่อนข้างสูง ทำให้งานห้องสมุดขาดความต่อเนื่องในการพัฒนา และการจัดบริการไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย ส่วนอีกปัญหาหนึ่ง คือ ปัญหาด้านวิชาการ หนังสือและสื่อมีน้อย ส่วนใหญ่เป็นหนังสือเก่าไม่ทันกับเหตุการณ์ปัจจุบัน การจัดระบบสื่อความรู้ยังไม่ทันสมัย หนังสือและสื่อยังไม่สนองความต้องการของประชาชน รวมทั้งขาดเครื่องมืออุปกรณ์ที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการจัดบริการ

ดังนั้นการพัฒนาศูนย์กลางความรู้ ให้เหมาะสมกับชุมชนและสอดคล้องกับ การจัดการศึกษารูปแบบใหม่ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง และเป็นส่วนหนึ่งของการเสริมแนวคิด การจัดการให้เหมาะสม สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 25 กล่าวว่า “รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้กันอย่างพอเพียงและอย่างมีประสิทธิภาพ”

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนารูปแบบของศูนย์กลางความรู้ให้สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการพัฒนาแบบศูนย์กลางความรู้ ชุมชน โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ตามลำดับดังนี้

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นบุคคลด้านบรรณารักษศาสตร์ และสารสนเทศศาสตร์ การจัดการความรู้ หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 30 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ประเภท คือ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์

คณะผู้วิจัยนำข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างและแนวทางการพัฒนาห้องสมุดในด้านต่างๆ มากำหนดกรอบในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ นโยบาย เป้าหมาย วัตถุประสงค์และองค์ประกอบของศูนย์กลางความรู้

2.2 แบบสอบถาม

2.2.1 แบบสอบถามฉบับที่ 1 เป็นแบบสอบถาม ในลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยน้อย เห็นด้วยน้อยที่สุด และไม่เห็นด้วย เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เชี่ยวชาญได้บ่งชี้ถึงระดับความน่าจะเป็นตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในแต่ละข้อคำถาม

2.2.2 แบบสอบถามฉบับที่ 2 ผู้วิจัยนำคำตอบที่ได้จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการตอบแบบสอบถามฉบับที่ 1 มาคำนวณหาค่ามัธยฐาน (median) และค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ (interquartile range) ของแต่ละข้อคำถาม แล้วสร้างเป็นแบบสอบถามฉบับใหม่ที่ใส่ข้อคำถามเดิม แต่เพิ่มตำแหน่งของมัธยฐาน ช่วงพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ และตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนตอบในฉบับที่ 1

3. การสร้างเครื่องมือและหาประสิทธิภาพเครื่องมือ

3.1 ศึกษา ค้นคว้า ดูงาน ตำรา และรวบรวม ข้อมูล แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนปรึกษาที่ปรึกษาด้านศูนย์กลางความรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม ที่นำไปสู่จัดทำรูปแบบศูนย์กลางความรู้ ด้วยเทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi Technique)

3.2 วิเคราะห์และสรุปผล ข้อมูลที่ทำการศึกษาค้นคว้า

3.3 จัดทำแบบสอบถามรูปแบบศูนย์กลางความรู้ฉบับที่ 1 ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อรวบรวมความคิดเห็นแบบกว้างๆ จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

3.4 เลือกผู้เชี่ยวชาญจาก 3 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถาบันบริการสารสนเทศ จำนวน 10 คน อาจารย์ที่สอนทางด้านบรรณารักษศาสตร์หรือสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน และผู้ที่ทำงานด้านวิชาชีพบรรณารักษ์ หรือสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน

3.5 นำแบบสอบถามฉบับที่ 1 สอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 กลุ่ม

3.6 นำผลที่ได้จากแบบสอบถามฉบับที่ 1 มาสร้างข้อคำถามใหม่ ในรูปของมาตราส่วนประมาณค่า โดยตัดข้อมูลที่ซ้ำหรือเกินความต้องการออก

3.7 นำแบบสอบถามฉบับที่ 2 ให้ผู้เชี่ยวชาญจัดอันดับความสำคัญของแต่ละข้ออีกครั้งหนึ่ง พร้อมทั้งระบุเหตุผลในการจัดอันดับด้วย

3.8 นำคำตอบของแต่ละข้อที่ได้จากแบบสอบถามฉบับที่ 2 ทั้งหมดมาหาค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์

3.9 สร้างแบบสอบถามฉบับที่ 3 โดยใช้ข้อคำถามเหมือนฉบับที่ 2 แต่เพิ่มตำแหน่งของค่าเฉลี่ย ค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ของกลุ่ม และตำแหน่ง ที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านตอบในรอบที่ 2 โดยระบุว่าผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านมีความเห็นตรงจุดใด

3.10 นำแบบสอบถามฉบับที่ 3 ให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง โดยเปรียบเทียบความคิดเห็นของตนกับกลุ่ม และตัดสินใจว่าจะเปลี่ยนคำตอบหรือไม่ หากคำตอบของตนไม่สอดคล้อง กับกลุ่ม ถ้ายืนยันความคิดเห็นเดิมก็ขอให้แสดงเหตุผลประกอบด้วย

3.11 นำผลที่ได้จากแบบสอบถามฉบับที่ 3 มาสรุปเป็นต้นแบบของศูนย์กลางความรู้

3.12 จัด Focus Group โดยนำบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการใช้ศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบของชุมชน มาแสดงความคิดเห็นร่วมกัน (participatory action research: PAR)

3.13 นำผลที่ได้จากการจัดทำ Focus Group มาแก้ไขปรับปรุงและพัฒนารูปแบบและแนวทางของศูนย์กลางความรู้เพื่อให้ได้รูปแบบและแนวทางที่เหมาะสม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 คณะผู้วิจัยนำคำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อตัดความซ้ำซ้อนและสิ่งที่เกินขอบเขตวิจัยออกไป รวบรวมข้อความที่มีความคิดเห็นเดียวกันไว้ด้วยกัน

4.2 นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหา มาสร้างเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และกำหนดน้ำหนักคะแนนประจำระดับความคิดเห็นแต่ละระดับ

4.3 นำคำตอบในแบบสอบถามที่ได้มำคำนวณหาค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ของคำถามแต่ละข้อ แล้วสร้างแบบสอบถามฉบับใหม่ที่ใช้ข้อความเดิม แสดงตำแหน่งของมัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ และตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนตอบในแบบสอบถามฉบับแรก

4.4 นำแบบสอบถามฉบับนี้ส่งกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 2 ในการตอบแบบสอบถามในรอบนี้ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนทราบว่าตนมีความคิดเห็นแตกต่างจากความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดเพียงใด เพื่อที่จะได้พิจารณาว่าเห็นด้วยกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนอื่นๆ หรือไม่ หากไม่เห็นด้วยก็ให้แสดงเหตุผลประกอบการยืนยันคำตอบเดิม ในกรณีที่คำตอบอยู่นอกพิสัยระหว่างควอร์ไทล์

4.5 นำคำตอบที่ได้ในแบบสอบถามฉบับที่ 2 มาคำนวณหาค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยควอร์ไทล์ แล้วพิจารณาผลการวิเคราะห์ข้อมูล ถ้าพบว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในเชิงสถิติสูง และผู้เชี่ยวชาญส่วนน้อยมีความคิดเห็นแตกต่างจากกลุ่ม ยังคงยืนยันความคิดเห็นของตนด้วยการแสดงเหตุผลประกอบ คณะผู้วิจัยจะใช้ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ของแบบสอบถามฉบับที่ 2 มาแปลผลเพื่อสรุปผลการศึกษา

4.6 การสร้างแบบจำลอง นำข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุดและในระดับเห็นด้วย รวมทั้งข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันมา โดยสรุปเป็นแบบจำลองของศูนย์กลางความรู้ ติดต่อหน่วยงาน เพื่อนำต้นแบบของศูนย์กลางความรู้ไปพัฒนาจริง และให้ประชาชนในชุมชนเข้าไปใช้งาน พร้อมทั้งทำแบบสอบถามเพื่อประเมินความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง ซึ่งวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.) แล้วอภิปรายผลในรูปแบบความเรียง ประกอบตาราง สำหรับเกณฑ์การตัดสินผลการวิเคราะห์ข้อมูล พิจารณาจากค่าเฉลี่ยเลขคณิตตามเกณฑ์จุดกลาง (midpoint) ของช่วงระดับคะแนน (class interval)

ผลการศึกษา

จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่นำมาวิเคราะห์ด้วยเทคนิคเดลฟาย และข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ ในการทำ Focus Group พบว่ารูปแบบของศูนย์กลางความรู้ (CAP-SMART Model) มีลักษณะดังนี้ (ภาพที่ 2)

1. นโยบายของศูนย์กลาง ความรู้ มีบทบาทและภารกิจในการจัดการสารสนเทศและความรู้ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน เป็นศูนย์กลางความรู้ ศูนย์การเรียนรู้ และศูนย์กลางการให้บริการ

สารสนเทศ รวมทั้งพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของสังคมแบบ future science โดยการผลิต แสงหา จัดเก็บและเผยแพร่สารสนเทศได้ด้วยตนเอง

2. เป้าหมายของศูนย์กลางความรู้ มีเป้าหมายเพื่อรวบรวม จัดเก็บ จัดระบบสารสนเทศ / ความรู้เพื่อแนะนำอาชีพใหม่ พัฒนาอาชีพใหม่ และส่งเสริมคุณภาพชีวิต เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างแหล่งความรู้ท้องถิ่นกับแหล่งความรู้ทั่วโลก โดยผ่านระบบเครือข่าย รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้าถึงการบริการสารสนเทศ/ ความรู้ที่มีประสิทธิภาพ

3. วัตถุประสงค์ของศูนย์กลางความรู้ เพื่อจัดหาทรัพยากรสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการของชุมชนและสังคม ที่สอดคล้องกับแนวทางในการพัฒนาประเทศ ในรูปแบบต่างๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น เพื่อระบุและรวบรวมความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความเชี่ยวชาญของสมาชิกในชุมชน และเพื่อจัดระบบสารสนเทศ/ความรู้ ให้ผู้ใช้เข้าถึงได้ง่าย สะดวก และรวดเร็ว

4. องค์ประกอบของศูนย์กลางความรู้

4.1 ทรัพยากรสารสนเทศ ในศูนย์กลางความรู้ได้มาจากการจัดซื้อทรัพยากรสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการของชุมชนและสังคม แสงหาและระบุแหล่งความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน บันทึกความรู้จากการสัมภาษณ์ สังเกต และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ ในรูปแบบต่างๆ เช่น เทปคาสเซต แถบวีดิทัศน์ แผ่น ฟิล์ม คอมพิวเตอร์ ฯลฯ รวมทั้งรับบริจาคทรัพยากรสารสนเทศจากแหล่งต่างๆ

4.2 บริการสารสนเทศ ศูนย์กลางความรู้มีบริการเผยแพร่สารสนเทศ / ความรู้ บริการและกิจกรรมโดยใช้ช่องทางต่างๆ ที่เหมาะสม รวบรวมและเผยแพร่งานวิจัยด้านวัฒนธรรมชุมชน เพื่อให้บริการ จัดให้มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรสารสนเทศ / ความรู้ ระหว่างศูนย์กลางความรู้ และจัดหาแหล่งทุนเพื่อการวิจัยด้านวัฒนธรรมชุมชน และเสาะหานักวิจัยจากสถาบันท้องถิ่น

4.3 เทคโนโลยี ศูนย์กลางความรู้ นำเทคโนโลยี มาใช้จัดทำระบบการค้นคืนสารสนเทศ / ความรู้ เพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึง จัดทำและ แปลงข้อมูลที่จัดเก็บให้เป็นแบบดิจิทัล จัดทำฐานข้อมูลระบบสารสนเทศ/ความรู้ที่ได้จากการรวบรวม และบันทึกไว้ พัฒนาระบบสารสนเทศโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สร้างเว็บไซต์ของศูนย์กลางความรู้ (<http://www.siamkc.org>) เพื่อเป็นช่องทางในการเข้าถึงสารสนเทศ / ความรู้ ที่มีอยู่ในศูนย์กลางความรู้และเชื่อมโยงแหล่งความรู้ท้องถิ่นกับแหล่งความรู้ภายนอก ทั้งระดับประเทศ ภูมิภาคและสากล คัดเลือกและติดตั้งระบบสืบค้นข้อมูลทางบรรณานุกรมแบบออนไลน์

4.4 วัสดุอุปกรณ์และสถานที่ ศูนย์กลางความรู้ สร้างชุมชน / เครือข่ายแห่งความรู้ในเรื่องต่างๆ คัดเลือกและพัฒนาจากห้องสมุดที่มีอยู่เดิมให้เป็นศูนย์กลางความรู้ของท้องถิ่น และสร้างศูนย์กลางความรู้ขึ้นมาใหม่ให้เป็นศูนย์กลางความรู้ของท้องถิ่น

4.5 กิจกรรม กิจกรรมในศูนย์กลางความรู้ได้จากการศึกษาสำรวจความต้องการสารสนเทศ / ความรู้ของประชาชนในท้องถิ่น ส่งเสริมให้มีการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้จากชุมชน / เครือข่าย โดยผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น จัดเวทีเสวนา บรรยาย และอภิปราย เป็นต้น รวมทั้งฝึกอบรมและสาธิตการใช้เครื่องมือต่างๆ ที่จะช่วยให้ผู้ใช้เข้าถึงสารสนเทศและความรู้ ที่เป็นสิ่งพิมพ์และอิเล็กทรอนิกส์ เช่น การใช้ OPAC วรรณคดี ในการจัดกิจกรรมกับชุมชน จะเน้นให้มีการเผยแพร่ความรู้ก่อนในช่วงแรก แล้วให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น โดยการฝึกปฏิบัติจริง หลังจากนั้นจะแนะนำแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถหาความรู้เพิ่มเติมได้ต่อไป รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ต่างๆ ระหว่างวิทยากรและผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย

4.6 บุคลากร ศูนย์กลางความรู้ควรส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร โดยต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จัดโครงการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และทักษะที่พึงประสงค์ ได้แก่ การบริหาร จัดการ การทำงานเป็นทีม การรู้จักคิดเชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์ และรายงานผล เทคนิคการจัดการความรู้ การใช้ภาษาต่างประเทศ และภาษาท้องถิ่น การประชาสัมพันธ์ รวมทั้งฝึกอบรมทักษะการรู้สารสนเทศ ซึ่งได้แก่ ทักษะในการระบุสารสนเทศที่ต้องการ การเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ การค้นหา การประเมิน การสังเคราะห์ และการนำสารสนเทศไปใช้ประโยชน์

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการศึกษา

นโยบายของศูนย์กลางความรู้จะต้องมีบทบาทและภารกิจในการจัดการสารสนเทศและความรู้ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน เป็นศูนย์กลางความรู้ ศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์กลางการให้บริการ สารสนเทศและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของสังคมแบบ future science โดยการผลิต แสวงหา จัดเก็บและเผยแพร่ สารสนเทศด้วยตนเอง ซึ่งตรงกับความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในการระดมความคิดเห็น ว่าศูนย์กลางความรู้จะต้องมี บทบาทในประเด็นดังกล่าวข้างต้น สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในมาตราที่ 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ซึ่ง เซ็นเก้ (Senge, 2007) เห็นว่าการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ดี ่องหาแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด เพื่อให้ทันต่อ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ และนำไปสู่การสร้างฐานความรู้ที่เข้มแข็ง

ด้านเป้าหมายของศูนย์กลางความรู้ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า ควรมีการรวบรวม จัดเก็บ จัดระบบสารสนเทศ และความรู้อื่นๆ เพื่อแนะนำอาชีพใหม่ และส่งเสริมคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการความรู้ สอดคล้องกับ วิจาณ์ พานิช (2550) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการความรู้ที่ดีนั้น ต้องมีการแบ่งประเภทของความรู้ให้ชัดเจน เช่น เป็นความรู้ เฉพาะที่อยู่ในรูปแบบของเอกสาร ตำราหรือคู่มือปฏิบัติการ และความรู้ที่ซ่อนเร้น เป็นความรู้ ที่แฝงอยู่ในตัวบุคคล มาจัดการให้เด่นชัด สามารถเข้าถึงได้จากแหล่งความรู้ และนำไปใช้ให้เกิดความรู้ใหม่ เกิดประโยชน์กับชุมชนและ สังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของศูนย์กลางความรู้ คือ เพื่อจัดหาทรัพยากรสารสนเทศที่ตรงกับ ความต้องการของ ชุมชนและสังคม ซึ่งขณะทำงานส่งเสริมการ ศึกษาตลอดชีวิต (2550) พบว่า การส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ ต้องนำประสบการณ์อันนำไปสู่การรู้แจ้งเห็นจริง เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ การเข้าใจธรรมชาติของ ชุมชน โดยเฉพาะในเรื่องของ ความจำเป็นที่ประชาชนทุกกลุ่มจะต้องได้รับความรู้ ข้อมูลข่าวสารที่ เท่าเทียมกัน อยู่เสมอ เพื่อนำความรู้ที่ได้รับไปปรับตัวและสามารถดำเนินชีวิต ได้อย่างเหมาะสม ท่ามกลางสภาพความ เปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า ผู้ให้บริการเป็นผู้นำทรัพยากรสารสนเทศมาใช้เพื่อพัฒนาตนเอง ในการดำเนินชีวิต ทรัพยากรสารสนเทศต้องมีความเหมาะสมและตอบสนองความต้องการได้ ทรัพยากรสารสนเทศ อาจได้มาจากแหล่งความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน โดยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับปราชญ์ชุมชน เพื่อนำมาสร้าง ฐานความรู้และเผยแพร่สู่สาธารณะ

องค์ประกอบของศูนย์กลางความรู้ควรมีทรัพยากรที่ได้มาจากการจัดซื้อทรัพยากรสารสนเทศที่ตรง กับการ ความต้องการของชุมชน/สังคม การจัดหาทรัพยากรที่ตรงกับความต้องการของชุมชน จะช่วยให้เกิดการศึกษาดูตลอด ชีวิต ทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ได้ ซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ไม่หยุดนิ่งในการใฝ่รู้

(สายสุรี จุติกุล , 2551) ค้นคว้าหาข้อมูลจากห้องสมุดหรือ ศูนย์กลางความรู้ ที่มีบริการสารสนเทศที่เผยแพร่สารสนเทศ /ความรู้ บริการและกิจกรรมโดยผ่านสื่อหรือช่องทางที่เหมาะสม มีการสร้างเว็บไซต์ พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลที่จัดเก็บในรูปแบบของดิจิทัล โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาเชื่อมโยงแหล่งความรู้ท้องถิ่นกับแหล่งความรู้ภายนอกทั้งระดับประเทศ ภูมิภาคและสากล ผ่านทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่สามารถติดต่อสื่อสารและถ่ายทอดความรู้ได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา , 2548) รวมทั้งมีการสร้าง ชุมชน/เครือข่ายแห่งความรู้ในเรื่องต่างๆ ให้อยู่ในรูปแบบของชุมชนนักปฏิบัติที่สะท้อนให้เห็นถึงระบบความสัมพันธ์ทางสังคมในแนวราบที่เชื่อว่าสามารถเอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาและจัดการยกระดับของสังคม ช่วยให้ชุมชนเกิดความเข้าใจและมีความคิดที่สอดคล้องกัน ได้อย่างกว้างขวาง ก้าวข้ามระบบผู้นำเดี่ยวและสร้างองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติอย่างแท้จริง

กิจกรรมในศูนย์กลางความรู้ควรมีการสำรวจความต้องการสารสนเทศ /ความรู้ของประชาชนในท้องถิ่น ส่งเสริมให้มีการแข่งขันและแลกเปลี่ยนความรู้จากชุมชน /เครือข่าย โดยผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น จัดเวทีเสวนา บรรยาย และอภิปราย รูปแบบของกิจกรรม ควรเน้นประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน คัดเลือกประเด็นที่อยู่ในความสนใจของคนในชุมชน โดยเฉพาะเรื่องการประกอบอาชีพ การใช้ชีวิตให้อยู่ดีมีสุขและการจัดการกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ โดยการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง ทั้งในสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และทุกครั้งที่จัดการกิจกรรมต้องมีการบันทึก จัดเก็บความรู้จากกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างวิทยากรกับผู้เข้าร่วมอบรมและนำความรู้ที่ได้มาจัดเก็บเป็นคลังความรู้ เพื่อสามารถนำไปเผยแพร่สู่สาธารณะต่อไป ซึ่งโ ทยามา (Toyama, 2002) เห็นว่าในการจัดการความรู้เป็นการเอื้อให้เกิดความรู้ใหม่ โดยใช้ความรู้ที่มีอยู่และประสบการณ์ของคนในชุมชนอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนานวัตกรรมที่ทำให้เกิดความรู้ร่วมกันในชุมชน

ด้านของบุคลากรของศูนย์กลางความรู้ บุคลากรควรได้รับการฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จากแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550) ที่กำหนดคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ในมิติด้านร่างกาย จิตใจ ความรู้ ทักษะความสามารถและลักษณะชีวิต ซึ่งคนไทยต้องมีทักษะในการคิด การสื่อสาร ภาษาต่างประเทศ อาชีพ ศูนย์ทริยะ การจัดการและเทคโนโลยีสารสนเทศ ในการพัฒนางานของศูนย์กลางความรู้ มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาจัดการความรู้ เพื่อให้บุคลากรสามารถค้นคว้าหาความรู้ เพื่อนำมาบูรณาการให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศแล้ว บุคลากรควรมีเบญจคุณ หรือ คุณ 5 ประการ คือ คุณลักษณะ คุณค่า คุณประโยชน์ คุณภาพ และคุณธรรม เพื่อช่วยพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับเยาวชนที่ดีต่อไป

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

2.1.1 ศูนย์กลางความรู้จะทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์กลางความรู้กับชุมชน (ดังภาพที่ 1) ผ่านกิจกรรมต่างๆ ในศูนย์กลางความรู้ ที่เพิ่มเติมขึ้นมานอกเหนือจากบริการหลักของห้องสมุดที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อรองรับรูปแบบการศึกษาหาความรู้ของชุมชน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

2.1.2 หากมีการนำรูปแบบของศูนย์กลางความรู้ไปประยุกต์ใช้ ควรทำการปรับกระบวนการทัศน์ของผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการก่อน เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและมีความพร้อมในการดำเนินการปรับเปลี่ยนสู่การเป็นศูนย์กลางความรู้

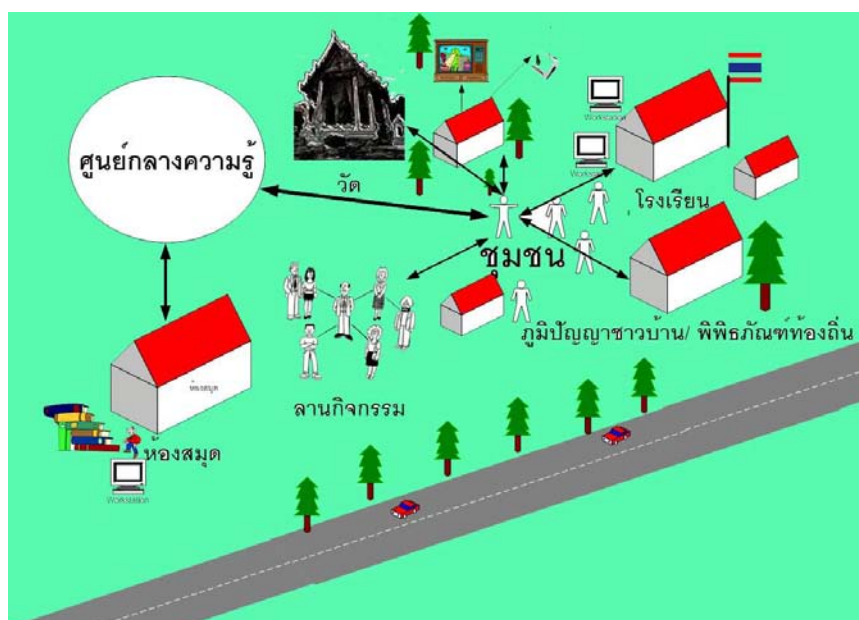
2.1.3 รูปแบบของศูนย์กลางความรู้ (CAP-SMART Model) ควรประกอบด้วยนโยบายของศูนย์กลางความรู้ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และองค์ประกอบต่างๆ ดังภาพที่ 2

2.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.2.1 การวิจัยเพื่อพัฒนาฐานความรู้ชุมชน

2.2.2 การวิจัยเพื่อประเมินผลการบริหารจัดการและดำเนินงานศูนย์กลางความรู้

2.2.3 การพัฒนามาตรฐานของศูนย์กลางความรู้

ภาพที่ 1 ภาพรวมของศูนย์กลางความรู้ชุมชน

ศูนย์กลางความรู้
(Center of Knowledge)

นโยบาย

มีบทบาทและภารกิจในการจัดการ

สารสนเทศและความรู้ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้

ตลอดชีวิตของคนในชุมชน ศูนย์กลางความรู้จะเป็นศูนย์กลาง

ในการแลกเปลี่ยนความรู้ กิจกรรมและให้บริการสารสนเทศ

เป้าหมาย

1. ศูนย์กลางความรู้เป็นแหล่งรวบรวม จัดเก็บ จัดระบบสารสนเทศ/ความรู้ โดยเน้นไปที่สารสนเทศและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของคนในชุมชน เป็นส่วนใหญ่
2. ศูนย์กลางความรู้เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างแหล่งความรู้ท้องถิ่นกับแหล่งความรู้ทั่วโลกโดยผ่านระบบเครือข่าย
3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนได้เข้าถึงบริการสารสนเทศ/ความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้เกิดสังคมการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น
4. เสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมชุมชนโดยอาศัยศูนย์กลางความรู้เพื่อ ส่งเสริมให้มีการจัดการความรู้ สนับสนุน และส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายการวิจัยและพัฒนา

วัตถุประสงค์ (Achievable)

1. เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านการดำรงชีวิตของคนในชุมชนเป็นหลัก
2. เพื่อจัดหาทรัพยากรสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการของชุมชนและสังคม
3. เพื่อระบุและรวบรวมความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน
4. เพื่อจัดเก็บและรวบรวมสารสนเทศ/ความรู้ ในรูปแบบของฐานข้อมูล
5. เพื่อจัดระบบสารสนเทศ/ความรู้ ให้ผู้ใช้เข้าถึงได้ง่าย สะดวก และรวดเร็ว
6. เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศในศูนย์กลางความรู้ให้มีประสิทธิภาพในการเชื่อมโยงแหล่งความรู้ท้องถิ่นกับแหล่งความรู้ทั่วโลก
7. เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานและการให้บริการ
8. เพื่อจัดหาเครื่องมือให้ประชาชนใช้ในการเข้าถึงการบริการสารสนเทศ / ความรู้
9. เพื่อส่งเสริมและให้ประชาชนสามารถใช้เครื่องมือเพื่อการเข้าถึงบริการสารสนเทศ / ความรู้ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
10. เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือโดยการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนสารสนเทศ/ความรู้ผ่านเวทีแสดงความคิดเห็นต่างๆ
11. เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อทำให้เกิดลักษณะของสังคมนักปฏิบัติเพิ่มมากยิ่งขึ้น
12. เพื่อพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม ในการเผยแพร่ความรู้ในด้านต่างๆ ที่มีคุณค่าต่อชุมชน
13. เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างท้องถิ่น
14. เพื่อเป็นแหล่ง / ลานกิจกรรม / เวทีสาธารณะ เพื่อแสดง นำเสนอ และแลกเปลี่ยนสารสนเทศ
15. เพื่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่กับชุมชน หากมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ

บุคลากร
(People)

บริการ
(Services)

วัสดุอุปกรณ์/ สถานที่
(Materials)

กิจกรรม
(Activities)

ทรัพยากร
(Resources)

เทคโนโลยี
(Technology)

ภาพที่ 2 รูปแบบของศูนย์กลางความรู้ (CAP-SMART Model)

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2538). แนวคิดการพัฒนาห้องสมุดประชาชน : มิติใหม่ ศูนย์การเรียนรู้. กรุงเทพฯ: กรมฯ.
- คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต. (2550). วาทกรรมการศึกษาตลอดชีวิต. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.nfe.go.th/0405/NFE-note/words%20of%20nfe.html>. (วันที่เข้าถึง: 15 มีนาคม).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). **มาตรฐานการศึกษาของชาติ**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://area.obec.go.th/petchaburi2/ed.standard.htm>. (วันที่เข้าถึง: 20 เมษายน).
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). รายงานการวิจัย การจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต : **ห้องสมุดประชาชน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.
- สายสุรี จุติกุล. (2551). การศึกษาตามอัธยาศัย : ดร.สายสุรี จุติกุล สะท้อนความคิด “การศึกษาตลอดชีวิต”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://dnfe5.nfe.go.th/localdata/webimags/srisuree.html>. (วันที่เข้าถึง: 8 กุมภาพันธ์).
- Senge, peter M. (2007). **The Fifth discipline : the art and the learning organization**. [Online]. Available: <http://www.rtis.com/nat/user/jfullerton/review/learning.htm>. (Access date: 7 May).
- Toyama, Ryoko. (2002). **The Importance of leadership in knowledge management. In Asian Productivity Organization**. Tokyo: APO. Page 71 – 74.